

ЗАХИСТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ПРАВ НА ТЕХНОЛОГІЇ, СТВОРЕНІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦЯМИ

Шевчишин Оксана Ігорівна,

orcid.org/0000-0002-8678-0719

доктор філософії у галузі права

науковий співробітник відділу приватноправових досліджень

Інституту правотворчості та науково-правових експертиз Національної академії наук України

Шевчишин Марія Ігорівна,

orcid.org/0009-0004-3070-4591

Студентка Віденського університету (Universität Wien)

магістерської програми

«Охорона природи та управління біорізноманіттям»

(Masterstudium Naturschutz und Biodiversitätsmanagement)

У статті здійснено комплексний науково-правовий аналіз особливостей правового захисту інтелектуальних прав на технології, створені військовослужбовцями. Обґрунтовано, що в умовах воєнного та повоєнного розвитку держави зазначена проблематика набуває системного значення, оскільки оборонні технології та інноваційні розробки виступають ключовим чинником забезпечення національної безпеки, обороноздатності та технологічної спроможності держави.

Встановлено, що результати інтелектуальної діяльності військовослужбовців характеризуються складною (подвійною) правовою природою, яка поєднує ознаки об'єктів права інтелектуальної власності та службових результатів, створених у межах публічно-правових відносин. Така правова конструкція зумовлює необхідність застосування комбінованого механізму регулювання, що поєднує інструменти приватного та публічного права, а також передбачає встановлення спеціального правового режиму для об'єктів, що можуть містити відомості, віднесені до державної таємниці.

Проаналізовано національне законодавство України та виявлено ключові прогалини й колізії правового регулювання, зокрема щодо визначення належності майнових прав, механізмів комерціалізації результатів інтелектуальної діяльності, порядку визначення та виплати винагороди авторам, а також відсутності уніфікованих процедур класифікації та патентування об'єктів, що становлять державну таємницю. Доведено, що такі недоліки знижують ефективність правозастосування, створюють передумови для виникнення судових спорів та негативно впливають на інноваційну активність військовослужбовців.

Окрему увагу приділено аналізу міжнародно-правових стандартів у сфері інтелектуальної власності та їх значенню для гармонізації національного законодавства. На підставі проведеного дослідження сформульовано пропозиції щодо вдосконалення правового регулювання, які полягають у забезпеченні балансу між публічними інтересами держави та приватними інтересами авторів, запровадженні прозорих механізмів розподілу прав і винагороди, розвитку державно-приватного партнерства у сфері оборонних інновацій, а також формуванні ефективної інституційної моделі управління інтелектуальною власністю у військовій сфері.

Ключові слова: технології, інтелектуальні права, військовослужбовці, законодавство, комерціалізація військових розробок, ліцензування, інноваційний хаб, захист інтелектуальних прав.

Shevchyshyn Oksana, Shevchyshyn Mariia. Protection of intellectual rights on technologies created by military servants

The article provides a comprehensive legal and scientific analysis of the specifics of protecting intellectual property (IP) rights to technologies created by military personnel. It is substantiated that in the context of wartime and post-war development, this issue gains systemic importance, as defense technologies and innovative developments serve as key factors in ensuring national security, defense capability, and the technological capacity of the state.

It is established that the results of intellectual activity of military personnel are characterized by a complex (dual) legal nature, combining the features of IP objects with work products created within public-law relations. This legal construct necessitates a combined regulatory mechanism that integrates private and public law instruments and provides for a special legal regime for objects that may contain information classified as state secrets.

The author analyzes Ukraine's national legislation and identifies key gaps and conflicts in legal regulation, particularly regarding the determination of ownership of economic rights, mechanisms for the commercialization of intellectual results, procedures for determining and paying remuneration to authors, and the lack of unified procedures for the classification and patenting of objects constituting state secrets. It is proved that such deficiencies reduce the effectiveness of law enforcement, create preconditions for legal disputes, and negatively impact the innovative activity of military personnel.

Particular attention is paid to the analysis of international legal standards in the field of intellectual property and their significance for the harmonization of national legislation. Based on the study, proposals for improving legal regulation are formulated. These include ensuring a balance between the state's public interests and authors' private interests, introducing transparent mechanisms for the allocation of rights and remuneration, developing public-private partnerships in defense innovations, and forming an effective institutional model for managing intellectual property in the military sphere.

Key words: *technologies, intellectual rights, military personnel, legislation, commercialization of military developments, licensing, innovation hub, protection of intellectual rights.*

Інтелектуальна власність у військовій галузі відіграє ключову роль у розвитку оборонних технологій та гарантуванні національної безпеки. Особливої важливості ця проблема набуває у воєнний та повоєнний час, коли швидкість створення та впровадження інноваційних розробок критично впливає на обороноздатність держави. Технології, створені військовослужбовцями, часто мають подвійне призначення і водночас належать до сфери державної таємниці, що ускладнює їх патентування, комерційне застосування та захист прав авторів.

Незважаючи на значний потенціал таких розробок, чинне законодавство України та практики його застосування мають низку прогалин, зокрема стосовно визначення прав на винаходи, порядку їх комерціалізації та механізмів винагороди авторів.

Недосконалість законодавства та відсутність узгоджених практик створюють ризики втрати інноваційного потенціалу, зниження мотивації військових до розробки нових технологій та ускладнюють впровадження оборонних розробок у цивільний сектор.

Науковим підґрунтям для підготовки цієї статті є дослідження у сфері правових засад захисту інтелектуальних прав на технології, створені військовослужбовцями, зокрема, таких дослідників, як: О. Ю. Кронда, О. М. Зосименко, С. С. Сухан, Г. О. Андрощук, О. Б. Бутнік-Сіверський, В. О. Петренко, В. Коноваленко, І. Р. Калаур, І. В. Зайцева-Калаур, Є. А. Булат, О. П. Орлюк. Однак проблематика захисту інтелектуальних прав на технології, створені військовослужбовцями предметом окремого дослідження не була.

Метою статті є комплексний аналіз правових механізмів захисту інтелектуальних прав на технології, створені військовослужбовцями, виявлення основних проблем і обґрунтування шляхів удосконалення законодавства та практики їх застосування. Для досягнення цієї мети вирішувалися такі завдання: аналіз теоретико-правових засад інтелектуальної власності, дослідження правового статусу військовослужбовців як авторів технологій, оцінка національного законодавства та міжнародного досвіду, виявлення

проблемних аспектів охорони прав, а також формування рекомендацій щодо підвищення ефективності управління та комерціалізації службових розробок.

Інтелектуальна власність (ІВ) є комплексом майнових та немайнових прав на результати творчої діяльності, що охороняються законом і надають автору виключні права на використання його розробок. У юридичній науці виділяють різні категорії об'єктів ІВ: винаходи, корисні моделі, промислові зразки, комп'ютерні програми, секрети виробництва тощо, кожна з яких має свої особливості правового режиму та механізми захисту [8].

Технології, створені військовослужбовцями, мають специфічний правовий статус, оскільки вони формуються у межах виконання службових обов'язків та часто відносяться до категорії службових об'єктів інтелектуальної власності. Відповідно до національного та міжнародного законодавства, авторські права і права на винаходи можуть частково або повністю належати державі, що забезпечує захист державних інтересів, зокрема оборонної безпеки, при одночасному обмеженні прав безпосереднього автора щодо розпорядження результатами своєї творчої діяльності [7].

Правова природа таких технологій визначається подвійним характером: вони одночасно є результатом творчої діяльності конкретного суб'єкта та продуктом службової діяльності, підпорядкованого державним інтересам. Це накладає специфічні обмеження на комерційне використання, публічне розповсюдження та патентування, а також визначає особливі підходи до винагороди авторів.

Зважаючи на вищевикладене варто додати, що ці об'єкти з одного боку є результатом творчої діяльності конкретного автора, а з іншого – створюються у рамках виконання службових функцій, що накладає на них специфічні правові обмеження. В міжнародній практиці, зокрема в практиці США, Великій Британії та країнах ЄС, існують моделі, які намагаються збалансувати інтереси держави та авторів, забезпечуючи винагороду та стимули для військовослужбовців при збереженні державної безпеки [16].

В Україні правовий режим інтелектуальної власності у військовій сфері регулюється комплексом законодавчих актів, що визначають порядок створення, охорони та використання технологій і розробок, створених військовослужбовцями та державними установами. Основними нормативними джерелами є Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» [14], а також Закон України «Про державну таємницю» [13].

Закон України «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі» встановлює порядок правової охорони винаходів, корисних моделей та промислових зразків, у тому числі службових об'єктів. Він передбачає, що винахід, створений військовослужбовцем у межах виконання службових обов'язків, може належати державі, яка набуває виключні права на його використання. Автор при цьому має право на винагороду та збереження авторства, але обмежується у можливості самостійного комерційного використання розробки.

Закон України «Про державну таємницю» накладає додаткові обмеження на розповсюдження та патентування технологій, які містять інформацію військового призначення. Це створює особливий режим охорони секретних розробок, де публічне розкриття даних обмежене, а процедура реєстрації і використання об'єктів інтелектуальної власності підпорядкована державним органам.

Г. О. Андрощук [1] визначає інтелектуальну безпеку (тобто захист інтелектуальної власності) як «системо-утворювальний елемент» технологічної безпеки, оскільки без захисту ІВ можуть підриватися не лише науково-технологічні, а й інші аспекти економічної безпеки. Автор також звертає увагу на те, що державна стратегія економічної безпеки має спиратися на систему моніторингу інноваційної активності й оцінки економічної стійкості, що безпосередньо стосується політики ІВ.

Окрім того, унормування службових винаходів та корисних моделей окреслено внутрішніми нормативними документами Міністерства оборони України та інших державних органів. Вони визначають процедуру подання розробок на

патентування, критерії передачі прав державі, способи комерціалізації та систему заохочення авторів. Така правова база має на меті збалансування інтересів держави, безпеки та заохочення творчої активності військових.

Для наочного відображення останніх змін у законодавстві України, які регулюють охорону прав інтелектуальної власності на об'єкти військового призначення, доцільно систематизувати основні нормативні акти та їхні ключові положення [2].

Законодавчі акти України (2022–2025), що регулюють охорону прав інтелектуальної власності на об'єкти військового призначення:

– Закон України № 2974-IX [11] від 20.03.2023 – посилення захисту прав ІВ, уточнення відповідальності за порушення прав, вплив на службові винаходи.

– Закон України № 4585-IX [10] від 21.08.2025 – внесення змін до законів про промислові зразки та винаходи; майнові права на об'єкти військової служби належать державі; передбачено винагороду автору.

– Законопроект № 13110 [12] від 04.11.2025 – зміни до Цивільного кодексу: уточнення майнових прав ІВ військовослужбовців; порядок належності прав державі та автору.

У сфері оборонних технологій забезпечення балансу прав між автором і державою здійснюється через систему правових, організаційних та договірних механізмів. Центральну роль у цьому процесі відіграють договори про створення результатів інтелектуальної діяльності, внутрішні нормативні акти Збройних Сил України (ЗСУ) та положення, що регламентують порядок патентування, охорони та комерційного використання об'єктів ІВ [18].

1. Договори та контракти.

• Головним механізмом закріплення майнових прав є угода між автором чи виконавцем розробки та державою як замовником.

• В договорах визначаються: суб'єкт прав, порядок патентування, строки розкриття результатів, порядок комерційного використання та конфіденційності.

• Особливу увагу приділяють умовам винагороди автора, що гарантує рівно-

вагу між державним інтересом і стимулюванням творчої ініціативності виконавців.

2. Внутрішні нормативні акти ЗСУ.

• У ЗСУ діють внутрішні положення та інструкції щодо оформлення та патентування інтелектуальних здобутків військовослужбовців.

• Ці документи регламентують: процедуру повідомлення про створений об'єкт ІВ, умови подання заявки на патент, порядок збереження державної таємниці та порядок надання автору компенсації.

• Приміром, розпорядження Міноборони України окреслюють форму паперів, часові рамки сповіщення про винахід, а також внутрішні комітети, які оцінюють технічну та комерційну вартість розробок.

3. Положення щодо службових об'єктів.

• Законодавство та внутрішні акти встановлюють, що службові об'єкти, створені у межах виконання службових обов'язків, за загальним правилом належать державі.

• При цьому автори зберігають немайнові права (право авторства), а також отримують гарантовану винагороду залежно від комерційної цінності об'єкта.

• Положення містять виразні процедури визначення прав власності, що дозволяє уникнути суперечок між авторами та державними установами.

Розмежування прав на оборонні технології між державою та військовослужбовцями є важливою складовою правового регулювання інтелектуальної власності у військовій сфері. Основна мета цього розмежування полягає у забезпеченні балансу між державними інтересами, що полягають у контролі над стратегічними технологіями, та правами авторів на визнання їхнього внеску та отримання винагороди [9].

Засади такого розмежування містять визначення приналежності майнових прав відповідно до виконуваних обов'язків: якщо технологія створена у межах службового призначення або за державним дорученням, майнові права належать державі, тоді як творець зберігає особисті немайнові права, зокрема право на авторство. Суттєвим є принцип винагороди та спонукання творчої діяльності: розробники отримують

відшкодування або інші заохочення залежно від комерційної значущості розробки.

Для закріплення прав вживаються декілька методів. Договірний підхід передбачає укладання угод між автором та державою, де визначаються права, терміни сповіщення про винахід, послідовність патентування та умови винагороди. Нормативний підхід базується на законах, наказах та внутрішніх положеннях ЗСУ, які регулюють порядок сповіщення про винаходи, процедури патентування та визначення винагороди.

Основними проблемами є невизначеність оцінки комерційної цінності об'єктів, що може призводити до конфліктів між автором і державою, конфлікт інтересів між потребою держави у контролі та правами автора на винагороду, а також питання технологій подвійного призначення, коли важко визначити, які об'єкти підлягають державному контролю, а які можуть використовуватися у цивільних цілях. Особливі складнощі виникають під час воєнного стану, коли державі потрібен оперативний контроль над технологіями, а автори потребують гарантії визнання та компенсації.

Прогалини, колізії та практичні проблеми:

1. Колізія в розподілі майнових прав:

– За законом № 4585-IX встановлено, що майнові права на об'єкти, створені військовослужбовцями, належать державі.

– Водночас в інших законодавчих і нормативних актах (до їх оновлення) існувала невизначеність щодо того, кому саме належать права: військовослужбовцю чи державі. Як повідомляє NIPO, до 2025 року ці відносини «залишалися поза межами правового регулювання» [4].

– Ця невизначеність створює правову невизначеність і ризик «експропріації» винаходів – автор може виявитися без можливості контролю над подальшим використанням свого винаходу. Журналісти та юристи звертали увагу на «невидиму боротьбу» винахідників з державними організаціями за службові винаходи [6].

2. Питання винагороди:

– Закон передбачає «справедливу винагороду» військовослужбовцю, але

конкретні критерії розрахунку, механізм визначення й виплати цієї винагороди делегуються Кабінету Міністрів.

– Крім того, існує ризик, що при комерціалізації винаходу державі буде вигідно використовувати технологію без достатнього обсягу виплат автору, якщо компенсаційні механізми не чітко прописані або не прозорі.

3. Секретність та обмеження публічності:

– Державні органи можуть стримувати публікацію відомостей про винаходи, оскільки оборонні технології можуть мати стратегічне значення, що створює проблеми для авторського визнання та патентного захисту.

– Погіршення правового становища винахідника через брак прозорості у процесі визначення секретних об'єктів.

4. Передача прав та комерціалізація:

– Оскільки майнові права «переходять» державі, виникає питання: хто і як буде ліцензувати такі технології далі, особливо за кордон або приватному сектору.

– Якщо держава не має чіткого стратегічного плану комерціалізації, технології можуть «застрягти» в бюрократичних процедурах – автори не отримують винагороди, а держава не отримує вигоди від інновацій.

– Також можливі конфлікти між державними інтересами (безпека) та комерціалізацією (вільне використання, ліцензування) – особливо для технологій подвійного призначення.

5. Судові спори та правозастосування:

– Існує реальний ризик судових суперечок між винахідниками-військовослужбовцями та державними органами: як показує журналістський огляд, «експропріація службових винаходів» є предметом критики та відкритої боротьби.

– Судова практика з виплатою винагород військовим винахідникам може бути складною. Наприклад, рішення Верховного Суду України з приводу спору про «додаткову винагороду» демонструє, що питання компенсації не завжди просто вирішується в суді [15].

– Також судді можуть стикатися з проблемою кваліфікації об'єктів ІВ (чи це службовий винахід, чи ні), що впливає на визначення, кому належать права та чи має винахідник право на компенсацію.

6. Прогалини в законодавчому регулюванні:

– За інформацією ІР-офісу [3], попередні законодавчі моделі ІВ для військових були неадекватні або недостатньо зрозумілі, що унеможливило ефективне юридичне регулювання прав.

– Закон № 4585-ІХ окреслює деякі нові правила, але їх впровадження буде залежати від підзаконних актів (наприклад, постанов КМУ) – і до моменту їх повного функціонування залишаються білими плямами ризику.

– Також, як зазначає освітній чи науковий форум, існують численні прогалини та колізії у правовому регулюванні службових творів ІВ, особливо коли працівники (включно з військовими) створюють об'єкти ІВ у межах своїх службових обов'язків.

Сучасний розвиток технологій та наукових розробок вимагає ефективного захисту інтелектуальної власності, зокрема у сфері оборонних технологій. В цьому контексті міжнародні договори та стандарти, такі як Paris Convention, TRIPS, PCT та конвенції BOIB, формують правову основу для захисту інтелектуальної власності та визначають механізми гармонізації національного законодавства з міжнародними вимогами:

1. Paris Convention for the Protection of Industrial Property (1883) [19]. Цей міжнародний договір окреслює засади переваги прав винахідника, недиференціації (так званій «національний режим») та захисту промислової власності. Україна впровадила засади Конвенції, проте для оборонних технологій слід гарантувати погодження процедур із вимогами безпеки та державною таємницею.

2. TRIPS Agreement (1995) [17]. Для оборонних технологій TRIPS дозволяє їх патентування чи ліцензування, якщо це не суперечить законним обмеженням державної безпеки. Україна пристосувала своє національне законодавство до вимог TRIPS, проте необхідно брати до уваги винятки для таємних технологій, створених військовослужбовцями.

3. WIPO Patent Cooperation Treaty (PCT, 1970) [20]. Ця угода дозволяє військовим чи державним науковим установам подавати заяви на винаходи з одночасним міжнародним пріоритетом. Україна є учасником СТС, і для оборонних технологій важливо розробити порядки конфіденційного патентування та захисту відомостей.

4. WIPO Convention / Standards [21]. Угода BOIB та норми організації гарантують уніфікацію процесів охорони промислової власності, зокрема, з порадами стосовно класифікації та оформлення паперів. Україні потрібно узгодити форми подання, класифікацію та реєстраційні порядки з міжнародними критеріями BOIB, водночас беручи до уваги особливості військових надбань та державної таємниці.

За сучасних умов розвитку оборонних технологій та військових інновацій надзвичайно важливим постає питання дієвого урядування здобутками інтелектуальної діяльності військовослужбовців та державних науково-технічних установ. Комерціалізація таких надбань потребує поєднання законодавчо закріплених прав держави, стимулювання авторів через винагороди та захист особистих прав, а також контроль за доступом до таємної інформації.

У таблиці 1 систематизовано ключові механізми керування й комерціалізації військових розробок, включно з процедурою передачі прав, залученням приватного сектору та забезпеченням режиму конфіденційності. *Примітка:* під терміном «службовий твір» у контексті оборонної сфери слід розуміти об'єкти, створені як за прямим наказом, так і в межах загальних посадових обов'язків військовослужбовця.

З даних у таблиці 1 робимо висновок, що ефективне управління військовими технологіями базується на поєднанні декількох взаємопов'язаних механізмів: законодавчої передачі майнових прав державі, ліцензування і співпраці з приватним сектором, а також обмеження доступу до секретної інформації. Наведені механізми свідчать, що сучасна модель захисту інтелектуальних прав у Збройних Силах України еволюціонує в бік чіткої централізації майнових прав у руках

Система управління військовими та службовими розробками

Етап / Механізм	Зміст	Нормативне підґрунття	Приклади застосування
Передача прав державі	Майнові права на об'єкти, створені у межах служби, належать державі. Автор зберігає немайнові права та право на винагороду	Закон України № 4585-IX; ст. 429 Цивільного кодексу України, постанови КМУ, внутрішні положення ЗСУ	Реєстрація прав на софт для БПЛА або систем координації вогню
Класифікація та обмеження публічності	Оцінка об'єкта як службового або військового; встановлення рівня секретності; обмеження доступу до опису технології, заборона публічної публікації без дозволу МОУ.	ЗУ «Про державну таємницю»; накази та положення МОУ	Класифікація алгоритмів протидії системам РЕБ як інформації з обмеженим доступом
Залучення приватного сектору	Ліцензування технологій приватним компаніям для виробництва та комерційного впровадження	Ліцензійні угоди, Постанови КМУ (проект Brave1), положення МОУ	Передача креслень наземних дронів-мінерів приватним виробникам
Контроль та доступ до секретної інформації	Запровадження режиму секретності; підписання угод про нерозголошення; допуск до праці виключно уповноважених осіб	ЗУ «Про державну таємницю»; внутрішні акти ЗСУ; Кримінальний кодекс (ст. 422)	Обмеження доступу до специфікацій двигунів для морських дронів
Винагорода та стимулювання авторів	Визначення розміру винагороди, грошові компенсації, заохочення авторів	Закон № 4585-IX; Постанови КМУ щодо порядку виплат (2025 р.), внутрішні акти ЗСУ	Виплата премії офіцеру-інженеру за розробку нової системи захисту броні

держави. Це дозволяє уникнути правової невизначеності при залученні приватних інвестицій та виробничих потужностей.

Водночас практика показує наявність проблем, пов'язаних із визначенням справедливої винагороди для авторів, затримками у ліцензуванні та ризиками витоку технологій. Для підвищення ефективності управління та комерціалізації військових розробок необхідне комплексне поєднання прозорих правових процедур, контролю за доступом до інформації та стимулювання творчої активності винахідників.

Проаналізувавши питання захисту інтелектуальних прав на технології, створені військовослужбовцями відмітимо, наші судження щодо наступних критеріїв:

1. *Правовий статус військовослужбовців як творців технологій.* Військовослужбовці є водночас суб'єктами творчої діяльності та виконавцями службових завдань, що накладає специфічні обмеження на їхні права. На нашу думку, законодавство має чітко визначати, які права належать державі, а які – автору. Одночасно це повинно забезпечити прозору і справедливую систему винагороди, що спонукає військових до інноваційної діяльності.

2. *Комерціалізація подвійних технологій.* З одного боку наголошується на потребі суворого нагляду держави за оборонними розробками, а з іншого – активне залучення приватного сектору через ліцензійні домовленості та державно-приватного співробітництва. На нашу думку, державний нагляд має поєднуватися з прозорим ліцензуванням та ДПС, що гарантує безпеку відомостей та стимулює винахідників. Треба встановити зрозумілі норми щодо того, які технології потребують державного нагляду, а які можуть комерційно застосовуватися.

3. *Законність і відкритість.* Деякі дослідники підкреслюють, що таємність є визначальним чинником у галузі оборонних розробок. З огляду на це доцільно запровадити єдину класифікацію таємності й унормований порядок подачі заявок на винахід для службових об'єктів. Це дасть змогу забезпечити державну таємницю й одночасно гарантувати права винахідника.

4. *Міжнародні стандарти та гармонізація законодавства.* Національне законодавство України ще не цілком узгоджене з цими нормами стосовно оборонних технологій. Тому, законодавство України має бути адаптовано до міжнародних стан-

дартів із врахуванням національних особливостей та потреб оборонної безпеки.

У сучасних умовах воєнного та поствоєнного розвитку держави питання захисту інтелектуальних прав військовослужбовців набуває особливої актуальності. Створення технологій та інновацій у межах виконання службових обов'язків супроводжується низкою специфічних правових, організаційних та економічних викликів. Серед них – колізії щодо розподілу майнових прав, складнощі у забезпеченні винагороди авторів, обмеження публічності та доступу до секретної інформації, а також проблеми комерціалізації результатів службових розробок [5].

Визначення напрямів вдосконалення механізму захисту інтелектуальних прав військовослужбовців дозволяє не лише підвищити ефективність використання оборонних технологій, а й стимулювати інноваційну активність військового персоналу, забезпечити прозорість правових процедур і створити належну систему винагород та компенсацій для авторів.

Серед них варто виділити:

1. Удосконалення законодавства України з урахуванням міжнародних стандартів. Одним із ключових напрямів вдосконалення механізму захисту інтелектуальних прав військовослужбовців є адаптація національного законодавства до сучасних міжнародних стандартів у сфері інтелектуальної власності, зокрема тих, що регулюють оборонні технології та винаходи службового призначення.

Це сприятиме зростанню прозорості та дієвості механізму захисту інтелектуальних прав військовослужбовців; розвитку оборонних та подвійних технологій; зменшенню судових суперечок та колізій у сфері ІВ; узгодженню національної правової системи з міжнародними стандартами.

2. Формування системи мотивації та справедливої винагороди розробникам у військовій сфері. Це передбачає створення прозорої та ефективної системи стимулювання авторів технологій. Формування такої системи передбачає поєднання матеріальної, нематеріальної та кар'єрної мотивації, що сприяє активній участі військових у створенні інновацій та розвитку оборонних технологій.

Зокрема, підвищенню мотивації військовослужбовців до створення інноваційних розробок; розвитку оборонної науки та технологій подвійного призначення; зменшенню ризику конфліктів між авторами та державою щодо прав на технології; забезпеченню прозорого та справедливого механізму винагороди, що відповідає міжнародним стандартам.

3. Розвиток оборонних інноваційних хабів та державно-приватного партнерства. Одним із стратегічних напрямів вдосконалення механізму захисту інтелектуальних прав військовослужбовців є створення ефективної системи розвитку оборонних інноваційних хабів та запровадження механізмів державно-приватного партнерства (ДПП). Такий підхід дозволяє поєднувати науковий потенціал державних установ, досвід приватного сектору та інноваційний потенціал військових розробників для створення сучасних технологій подвійного та військового призначення. Таке поєднання сприятиме підвищенню ефективності впровадження інновацій у військовий сектор; створенню прозорої та контрольованої системи комерціалізації оборонних розробок; розвитку стартапів та приватних компаній у сфері оборони; підвищенню мотивації військових розробників завдяки участі у перспективних проєктах та доступу до ресурсів інноваційних хабів.

4. Становлення спільних підходів до класифікації та патентування секретних розробок є ключовим напрямом удосконалення системи захисту інтелектуальних прав військовослужбовців. Формування уніфікованих процедур сортування та реєстрації об'єктів військового призначення здатне знизити рівень суперечностей та затримок під час процесу патентування секретних технологій.

Повна реалізація зазначених заходів позитивно вплине на ефективність правового захисту, стимулюючи інноваційну активність військовослужбовців. Це сприятиме розвитку оборонних технологій, а також забезпечуватиме узгодженість між державними інтересами і правами розробників. Результати досліджень свідчать, що оптимальне управління інтелектуальними здобутками в оборонній сфері має базуватися

на низці ключових напрямів: передачі прав власності державі, наданні ліцензій приватним компаніям, створенні чіткої системи заохочень для новаторів, забезпеченні контролю за збереженням секретності та стимулюванні інновацій через формування сучасних оборонних хабів.

Подальші дослідження у сфері інтелектуальної власності військових технологій

мають зосередитися на розробці інтегрованої моделі управління інтелектуальною власністю. Це дозволить підвищити ефективність правового захисту, активізувати новаторську діяльність серед військово-службовців і вибудувати чітку державну систему управління оборонними технологіями, яка відповідатиме сучасним викликам.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Андрощук Г. О. Технологічна безпека: прогнозні оцінки трендів у розвитку науки і технологій. *Наука, технології, інновації*. 2022. № 1 (21). С. 69–80. DOI: <https://doi.org/10.35668/2520-6524-2022-1-10> (дата звернення: 10.04.2026).
2. Булат Є. А. Деякі напрями подальшого вдосконалення правової охорони інтелектуальної власності в Україні. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. Спеціальний випуск. 2019. С. 42–44. URL: <http://apnl.dnu.in.ua/2019/13.pdf> (дата звернення: 10.04.2026).
3. Законодавче регулювання прав на об'єкти інтелектуальної власності, створені військовослужбовцями. *IP офіс (УКРНОІВІ) – IP Office (UANIPIO)*. URL: <https://nipo.gov.ua/vdoskonalennia-ip-prav-vijskovosluzhbovtziv/> (дата звернення: 10.04.2026).
4. Інтелектуальна броня: як в Україні планують врегулювати IP права на технології, створені військовослужбовцями. *IP офіс (УКРНОІВІ) – IP Office (UANIPIO)*. URL: <https://nipo.gov.ua/intelektualna-bronia/> (дата звернення: 10.04.2026).
5. Калаур І. Р., Зайцева-Калаур І. В. Новели законодавчого підходу до регулювання прав на об'єкти інтелектуальної власності військовослужбовців. *Україна в умовах реформування правової системи: сучасні реалії та міжнародний досвід* : матеріали ІХ Міжнар. науково-практ. конф. (2 трав. 2025 р.). URL: <http://confuf.wunu.edu.ua/index.php/confuf/issue/view/28> (дата звернення: 25.03.2025).
6. Коноваленко В. Експропріація службових винаходів по-українськи. URL: <https://www.pravda.com.ua/columns/2018/05/31/7181813/> (дата звернення: 12.03.2026).
7. Кронда О. Ю., Зосименко О. М. Інтелектуальна власність в Україні в умовах воєнного стану. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 4. С. 104–108. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.04.19> (дата звернення: 01.04.2026).
8. Орлюк О. П. Національна стратегія розвитку сфери інтелектуальної власності через призму правової аналітики. *Альманах права*. 2018. № 9. С. 45–51. URL: <https://almanahprava.org/assets/images/issues/09/almanah->
9. Петренко В. О., Бутнік-Сіверський О. Б. Захист прав інтелектуальної власності у сфері національної безпеки і оборони України. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2024. Т. 1, № 84. С. 217–229. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2024.84.1.32> (дата звернення: 10.04.2026).
10. Про внесення змін до деяких законів України щодо прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку з проходженням військової служби : Закон України від 21.08.2025 № 4585-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4585-20> (дата звернення: 20.03.2025).
11. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення захисту прав інтелектуальної власності : Закон України від 20.03.2023 № 2974-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/2974-20#Text> (дата звернення: 10.04.2026).
12. Про внесення змін до Цивільного кодексу України щодо майнових прав інтелектуальної власності на об'єкти, створені у зв'язку із проходженням військової служби : Проект Закону України від 04.11.2025 № 13110. URL: <https://itd.rada.gov.ua/billinfo/Bills/Card/56004> (дата звернення: 20.03.2025).
13. Про державну таємницю : Закон України від 21.01.1994 № 3855-XII : станом на 27 серп. 2025 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3855-12#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

14. Про охорону прав на винаходи і корисні моделі : Закон України від 15.12.1993 № 3687-XII : станом на 26 лют. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3687-12#Text> (дата звернення: 10.04.2026).

15. Рішення Верховного Суду від 06.02.2024 у справі № 640/13029/22 (провадження № Пз/990/10/22). *Єдиний державний реєстр судових рішень*. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/116964940> (дата звернення: 10.04.2026).

16. Сухан С. С. Об'єкти інтелектуальної власності військовослужбовців. *Науковий вісник Ужгородського Національного Університету*. 2025. Т. 5, № 91. С. 339–345. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.5.49> (дата звернення: 02.04.2026).

17. Agreement on trade-related aspects of intellectual property rights (trips agreement). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/treaties/details/231> (дата звернення 20.11.2025).

18. Inventors serving in the military will be eligible to receive rewards for their innovations. URL: <https://mod.gov.ua/en/news/inventors-serving-in-the-military-will-be-eligible-to-receive-rewards-for-their-innovations> (дата звернення 20.11.2025).

19. Paris convention for the protection of industrial property (as amended on september 28, 1979) (official translation). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/288514> (дата звернення 20.11.2025).

20. Patent cooperation treaty (pct). URL: <https://www.wipo.int/wipolex/en/text/288637> (дата звернення 20.11.2025).

21. World Intellectual Property Organization (WIPO). URL: <https://resources.ials.sas.ac.uk/eagle-i/world-intellectual-property-organization-wipo> (дата звернення 20.11.2025).

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 11.04.2026

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 08.05.2026

Дата публікації (оприлюднення) статті: 21.05.2026